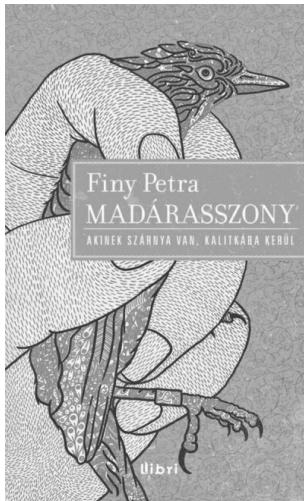

HEVESI JUDIT

Mert a lepke majdnem madár

FINY PETRA: MADÁRASSZONY

Libri Kiadó
Budapest, 2012
320 oldal, 2990 Ft

”

Finy Petra, a Libri Kiadó gondozásában megjelent, első felnőtt regénye utazásra invitálja olvasóját egy varázslatos világba. Félreértés ne essék, nem a Roxfortba utazunk, nincsenek szerelmes vámpírok sem. Csoda viszont van, a természet; madarak, növények és benne, köztük egy család, amely fájának bár túl vékony, bizonytalan a törzse, lombkoronája szerteágazó. A nyelvezet megmutatja, leírja a (látszólagos) szépséget és harmóniát, ám amit elbeszél, közel sem ilyen idillikus. Nyomasztó ez a világ, éppoly szép-szomorú, kifinomult, érzékeny, természetközeli, sejtelmes és fenyegető, ugyanakkor mozaikszerű, mint a jól eltalált borító. Ez egy olyan világ, ahol megszakad a lélek, ahol kalickába kerül, akinek szárnya van, s ahol mindezek ellenére, vagy inkább mellett van valaki (a lepkeimádó Linger Lea), aki a történet előrehaladtával, vagyis az anya egyre mélyebb megismerésével (régí-)új életeket adhat, és ad is.

Földesi Györgyi az *Élet és irodalomban* írt Ex Librisében (2012/38.) Linger Lea pontos jellemzését adja: fiatal, tehetős, félárva, fluid identitású nő, aki felnőttkori problémákkal küszködik (rossz szerelmi kapcsolat, meddőség) stb. S aki festés közbeni emlékezéseinek köszönhetően elhatározza, megismeri halott anyját, Lilit: „Húsz évig volt halott az agyam. Pontosan annyi ideje, amennyi ideje anyám is halott.” Linger Lea e felismerés után, ha úgy tetszik nyomozásba, sőt, tulajdonképpen családállításba kezd, ahol a családfa feláll ugyan, de közel sem úgy, ahogy arra Lea, vagy épp az olvasó számíttana.

A könyv Linger Lea megszállott madárgyűűző, „férfiasan nőietlen”, depressziója elől a természetbe, a madarakhoz menekülő anyjáról, Liliről megmaradt emlékeivel indul, majd Lili régi szerelmei, barátnője, édesapja és a mesészerű „boszorkány”, Böbebú, segítik Leát a nyomozásban, az anyakép felépítésében. Ennek megfelelően a könyv egy eredetkeresés, az én és a mi (család) összekuszálódott, rekonstruálható viszonyrendszerének az újraelbeszélése is.

A regény szerkezetét Lili hozzátartozóinak visszaemlékezései mellett Lea dőlten szedett, saját jelenéről szóló írásai, gondolatai, valamint a különleges, természethez kapcsolódó, metaforikus címek (Hangyaleső, Guvat, Cifrarák) együttese adja. A dőlten szedett szövegek mondhatni a kötet „legnőiesebb” részei, központi témájuk elsősorban a női identitás és test, a szexualitás, illetve Lea kapcsolati problémái. Lea itt vall például terméketlenségének fájdalomáról: („Szégyellem a meddőségem.”), élettársától, a „zeneszobrász”, orgonista Dorientól elszenvedett bántalmazásáról. Továbbá itt olvashatunk a legtöbbször a testről mint „mechanikus szerkezetéről”, mely leginkább a zene és a szexualitás hasonlóságában fejeződik ki előbb Dorien kapcsán: „gyűlölöm, ahogy Dorien orgonál [...] ölelgeti az orgonát, ahogy megdolgozza a pedálokat, ahogy felágaskodik az ágyéka egy-egy hosszabb futamnál, ahogy izgatja ujjai-val a billentyű síkos csontlapjait. [...] Úgy húzza ki a hangszíntompító gombokat, úgy csavarhatja őket, kegyetlen kéjjel. Mint ahogyan az én mellbimbóimat tekergeti, hogy zenét csiholjon a testemből.” S hasonlóképpen később, a konzervatív, zenetanár nagymamáról is: „Az ember ugyanis azt képzelné, hogy énekelni csak egyféleképpen lehet. Úgy, hogy az ember megnyitja magát, és zsigerig kitarulkozik. Mint ahogy a szexuális aktus sem képzelhető el, vagy legalábbis bajosan, teljesen szűkre zárult hüvellyel, lelakatolt izmokkal és lélekkel”. Az idézett részek azért is fontosak, mert a közhelyekkel ellentétben nem fogadja el problémátlanul a zeneiség átszexualizálását. Éppen ellenkezőleg. Lea számára ez csak a (női) test alávetettségét, a test hol önmagunk, hol mások elfojtásai által kitermelt (ön)kínzását, megerősztetését, önfegyelmét fejezi ki. A zenében megnyilvánuló erőszak szimbolizálja mindazt, amit (és akit) Lea képtelen elfogadni, és ami elől menekülni kényszerül. A természetbe.

A „családállítás” során megtudjuk, Lili életében születése pillanatától jelen volt a halál, hiszen születésével anyja halálát okozta, s egyben egy család felbomlását is. Lili apja a születés után képtelen volt a „halált okozó” gyermekéhez érni, Lili betegsége örökre „[ki]ette [...] belőle a vidámságot”, Böbebút pedig, aki a szülésnél segédkezett, kitagadta, s a gyerektől is eltiltotta. Ebben a magárahagyottságban jelenik meg az újszülött Lili életében, őt az éhhaláltól megmentő holló, aki, „[n]em a barátja, a másik fele volt [...] [Lili] két testben élt”. S talán nem véletlen, hogy – az öngyilkosságot többször megkísérlő, majd véglegesen elkövető, első szerelemgyerekét abortáló, a másodikat pedig a saját világából kizáró, intelligens, ám depressziós, önző, s megkockáztatom, a szó legszorosabb értelmében „elvarázsolt” nő – lelkének egy darabja éppen e mitológiaiag terhelt, ugyanakkor rendkívül ellentmondásos madárban „lakik”. A holló ugyanis egyes mitológiák szerint istenként tisztelt állat, kapcsolattartó az emberi és szellemvilág között, az északi mitológiában elsősorban baljós lény, a halál madara, egyes német területeken pedig a kárhozott lelkek, a meggyilkoltak szellemének megtestesülése. A hollót tehát mint a halott édesanyák szellemeként is értelmezhetjük. Hiszen előbb Lili társa volt, majd a történet végén, mikor Lea anyjának már minden titkát birtokolja, kísérlőjévé szegődik egy holló, talán éppen Lilit szimbolizálva. Ugyanakkor néhol kártevőknek tartják ezt a madárfajtát, ahogyan ezt történetünk egyes szereplői Liliről is gondolják. Leginkább Rill Sára, Lea nagyanyja vélekedik így róla, „mintha [...] egy félelmetes harci kutya lett volna”, de Lili édesapja, Linger Ármin is elejt egy-egy félmondatot („majdnem elpusztított az anyád”). A nők generációkon át tartó tragikus sorsa örökös, öröklött anyatlansághoz vezet, aminek tetőzése éppen Lea meddősége. Kérdés, vajon megmásíthatatlan, biológiai terméketlenségről van-e szó? A holló, valamint a madarak, a lepkék a kötet végére jó arányérzékkel felépített allegóriákká válnak. Voltaképpen ez lenne a könyv legnagyobb erénye. A természet és az ember vi-

szonyát nyelvileg is hatásosan, következetesen képes megjeleníteni az egész kötetben át. A Madárasszony gazdag anyagot halmozott fel az ornitológiai „lexikonokból”, illetve a különböző „madárlesekéből”, s e metaforikus nyelv felhasználásával sikeresen ábrázolja a szereplők közti viszonyrendszereket. Például: „Lili nem mondta azt, hogy szakítsunk vagy hogy vége, csak elmesélte a baglyok kirepülésének a történetét.”

Ugyanakkor a természet, a növények, az állatok állandó metaforája mellett sokszor találkozzunk a pogányság, a varázslat motívumaival (leginkább Böbebé figuráján keresztül) a regény atmoszféráját, természetkultuszát erősítendő. De a szöveg számtalan olyan vallási utalást is tartalmaz, melyek a családtörténet értelmezésében segédkeznek. Lili kettétörött gerince ellenére, mikor leteszi madárgyűrűző vizsgáját Linger Ármin megfogalmazása szerint: „Ledobta magáról a takarót, és kikelt az ágyból. Mint egy Lázár. Vagyis Lázárlány.” Lea azonban Lázárlány helyett „Jób-asszonynak” nevezi anyját, ezzel is kifejezve a sok szörnyűséget, ami anyjával történt. A történet előrehaladtával azonban Lea számára is világossá válik, hogy „[m]inden család életét számtalan tragédia rohasztja”, s ezzel párhuzamosan mintha újra felfedzné, tudatosítaná, átélné, megélné anyja hibáit is. Lea végül mindkét ágon a generációs, családi tragédiák hordozójaként jelenítődik meg. Rill-nagymamáról például kiderül, első gyermeke, Ábrahám a háborúban, erőszakkal fogant, s éppen erről a törvénytelen gyerekről derül ki, hogy elcsábította öccse, Áron feleségét, vagyis Lilit. Anyja halott, igazi apja pedig vélt apja testvére. Itt tehát a családfa-labirintus, amely meglepő fordulatokat hoz ugyan, néhol feleslegesen bonyolulttá és valószínűtlenné teszi a család történetét.

A vérszerinti apa által felidézett emlékek kiléptetik Leát, s vele az olvasót is az idilli környezetből/nyelvből, s fájdalmasan „hétköznapi” következtetések levonására kényszerítik: „Azt már megtudtam tőle, hogy a nagyanyám egy pszichopata díva volt, az anyám meg egy bosszúálló elmebeteg. Persze túlzok, de azért nagyjából mégis így fest a helyzet. Több pszichés kórképre lehet, hogy nem lennék kíváncsi, mert ezek a beteg lelkű emberek nem csupán érdekes anekdoták kvázi arctalan szereplői, hanem ők a családom.” A különböző (pszichés) zavarok tehát a család minden egyes tagjára vonatkoztathatók. Rillék esetében is érdemes az ismétlődésekre figyelni, hiszen Rill Sára férje is sajátjaként neveli fel az egyszerre bűnbeejtő és bűnbe eső Ábrahámot, ahogy Áron is sajátjaként neveli fel Leát.

A történet legkényesebb pontja, hogy Lea beleszeret anyja első férjébe, Leóba (akitől Lili gyermeket várt ugyan, de elvetette), majd a könyv legvégén a lánynak is „mese nő a bőre alatt”, vagyis a családi traumák megértésével és megismerésével, az üres anyai pozíció elfoglalásával a meddőség alól is feloldozódik. A lepke tehát azt az életet választja, amelyet a madár(asszony) eldobott magától. Vagyis anyja egyik lehetséges életével azonosul, „[h]iszen a lepke majdnem madár”, ahogyan Linger Lea is majdnem Linger Lili. Így egy személyben ad életet anyjának, magának és gyermekének. Ezzel pedig felcsillan annak reménye, hogy sikerülhet felszámolnia a tragédiák öröklődését. Ahogyan írja is: „És mindenért sírok akkor, amiért addig nem sírhattam. A gyerekkor elfelejtett és elhallgatott fájdalmaiért. Huszonnyolc év összegyűjtött kínjaiért. Ezért a gyötrő, és egész életre szóló anyátlanságért. Amin már soha semmilyen barát vagy férj szeretete nem segíthet. Amit már csak a saját gyerekek szenvedélyes ölelése gyógyíthat meg, ha egyáltalán valaha is kigyógyulok abból, hogy akkor sem volt igazán anyám, amikor még életben volt. Arról nem is beszélve, amikor már meghalt.”